

Indicatiestelling in jeugdhulp

Johan Vanderfaellie

VRIJE
UNIVERSITEIT
BRUSSEL

INHOUD

Definitie en positie in het proces van hulpverlening

Indicatiestelling als een besluitvormingsproces

Het beslissingsproces wordt bedreigd

Suggesties mbt een optimalisering van het beslissingsproces

Suggesties mbt een optimalisering van het beslissingsproces van een uithuisplaatsing

Noodzaak en voorstelling van een ordening

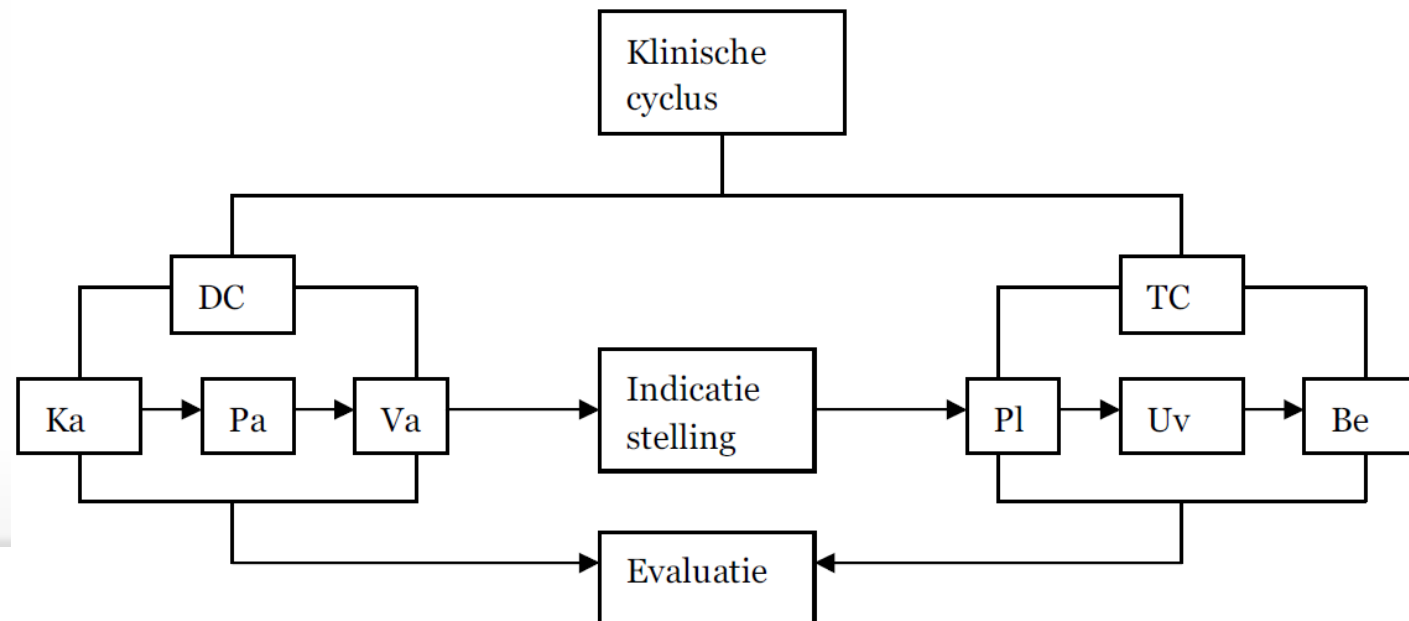
Discussie

INDICATIESTELLING: WAT?

Indicatiestelling is een proces van professionele oordeelsvorming waarbij een hulpverlener op basis van een probleemanalyse beoordeelt welke hulp het meest geschikt is (Bartelink et al., 2013; Ruijsenaars et al., 2008)

Indicatiestelling is gebaseerd op diagnostiek en maakt de verbinding met begeleiding/behandeling

INDICATIESTELLING: WAT?

Tijdens de indicatiestelling worden:

- ✓ doelen bepaald
- ✓ methoden en interventies bepaald die gebruikt zullen/kunnen worden op de doelen te bereiken
- ✓ wordt bepaald hoe en wanneer de effecten van de behandeling/begeleiding zullen worden geëvalueerd

INDICATIESTELLING: WAT?

NOODZAKELIJKE VOORWAARDEN

Dit impliceert:

- ✓ een gedegen analyse van de opvoedingssituatie ten aanzien van oorzakelijke, instandhoudende en versterkende factoren
- ✓ inzicht in de veranderbaarheid van oorzakelijke, instandhoudende en versterkende factoren
- ✓ inzicht in de grootte van de kans dat de problemen blijven, indien niets gebeurt
- ✓ de gevolgen voor nu en voor de toekomst indien geen (gepaste) hulp
- ✓ een overzicht van mogelijk oplossingen en manieren om deze oorzakelijke, instandhoudende en versterkende factoren aan te pakken
- ✓ inzicht in een relatie tussen problematiek en mogelijke oplossingen
- ✓ inzicht in het nut (wat levert het op?) en kans op slagen van de interventie

INDICATIESTELLING: WAT?

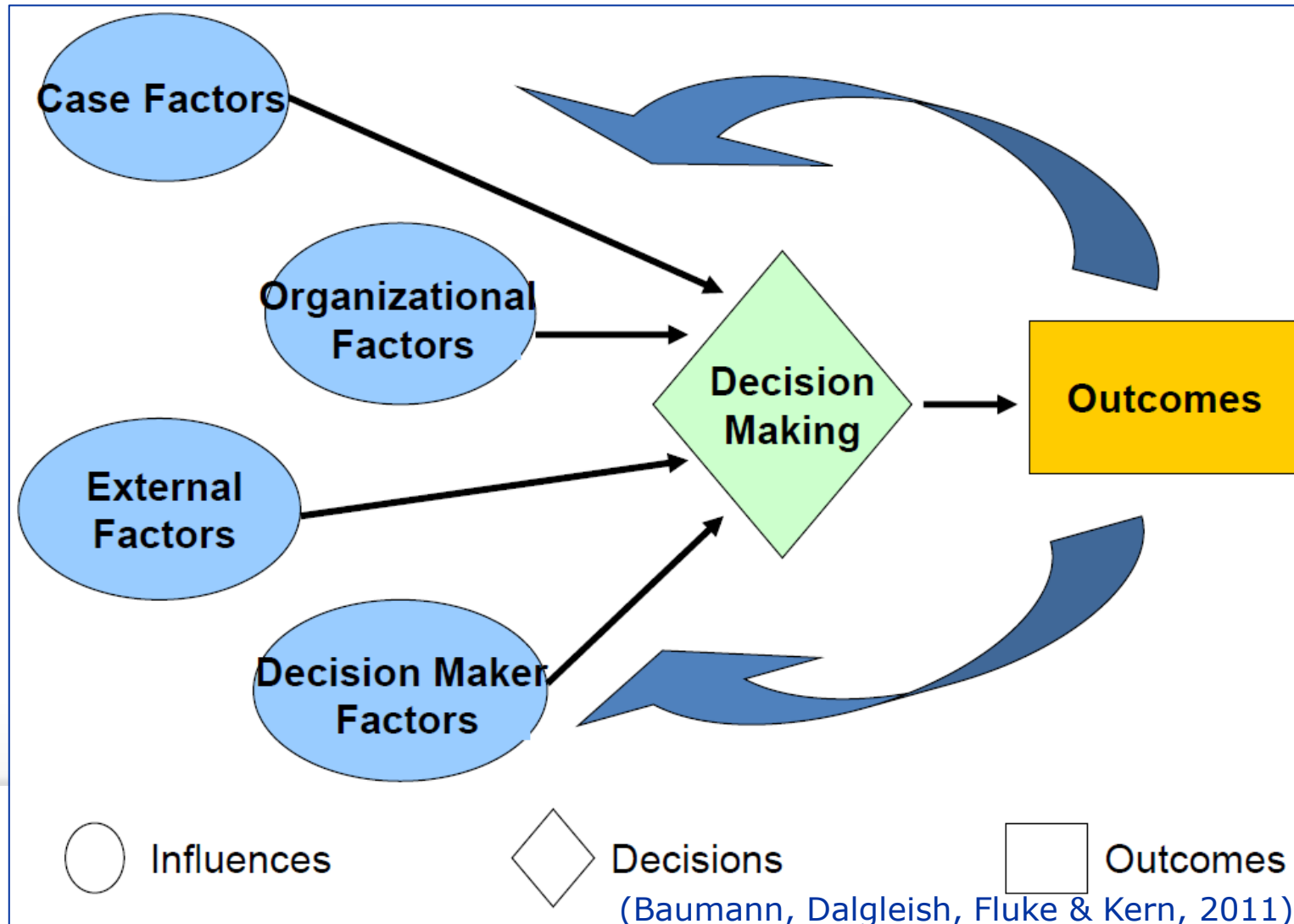
KWALITEITSKENMERKEN

Kwalitatief goed indicatiestelling is (Bartelink et al., 2013):

- ✓ professioneel (systematisch, theoretisch onderbouwd, ...)
- ✓ evidence-based
- ✓ in dialoog met cliënten
- ✓ houdt rekening met veiligheid van kind, omgeving en hulpverlener

INDICATIESTELLING ALS EEN BESLUITVORMINGSPROCES

FACTOREN VAN INVLOED OP EEN BESLUITVORMINGSPROCES

INDICATIESTELLING ALS EEN BESLUITVORMINGSPROCES

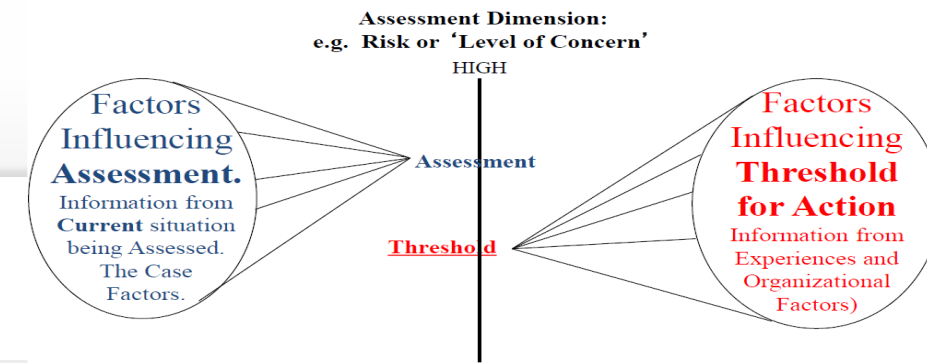
FACTOREN VAN INVLOED OP BESLUITVORMING

Liefst wordt dit proces maximaal gestuurd door casus-kenmerken

Beslisser-kenmerken zoals attitudes mbt de aard van de hulp (bv. een uithuisplaatsing) en opleidingsniveau hebben echter een zeer grote invloed en deze invloed is zelfs groter dan deze van casus-kenmerken (de Haan et al., 2019, Vanderfaeillie et al, submitted)

Andere beslisser-kenmerken die een rol spelen zijn:

- ✓ de beroepsgroep waartoe de beslisser behoort (Britner & Mossler, 2002)
- ✓ attitudes met betrekking tot participatie van kind en ouders (bv. positiever dan minder uithuisplaatsing; Benbenishty et al., 2015)
- ✓ onderzoek is niet eenduidig mbt de rol van leeftijd (vaak meer uithuisplaatsing), ervaring (vaak minder uithuisplaatsing) en caseload (vaak minder uithuisplaatsing) (Vanderfaeillie et al., submitted)
- ✓ het referentiekader van de beslisser:
 - ✓ Assessment onder drempel geen actie
 - ✓ Assessment boven drempel wel actie

BESLUITVORMING WORDT BEDREIGD

FACTOREN EIGEN AAN BESLISSER

Proces wordt bedreigd door beslis- en oordeelsfouten (Munro, 1999; Ruijsenaars et al., 2008):

- ✓ vasthouden aan juistheid van eigen mening ondanks informatie die dit ontkracht of weerlegt (*Belief perseverance*), bv. Zin/onzin van uithuisplaatsing
- ✓ informatie die het eerst wordt verkregen, die levendig is, emoties oproept of mondeling werd verkregen zal meer doorwegen in keuzeprocessen (*Primacy effect*), bv. Betrouwbaarheid van ouder
- ✓ tunnelvisie: Er wordt voornamelijk informatie die consistent is met de eigen visie gezocht of onthouden (*Confirmation bias*), bv. Aanwezigheid van seksueel misbruik
- ✓ vroegtijdig beperken van het aantal oplossingen (*premature closure*), bv. uithuisplaatsing is nodig
- ✓ overschatten van positieve uitslagen (*overconfidence in positive results*), bv. geloof in specifieke methode
- ✓ er wordt veel informatie verzameld die niet noodzakelijk *relevant* is (*Excessive data collection*)
- ✓ zoeken naar het buitengewone. Dit resulteert in o.a. de neiging om de prevalentie van weinig voorkomende problemen te overschatten (*Search for the exotic*), bv. weinig voor de hand liggende diagnoses
- ✓ het veronderstellen van verbanden die niet bestaan (*Illusory correlation*)
- ✓ overschatten van de kwaliteit van eigen oordeelvermogen (*Overconfidence in own capability*), bv. geen gebruik van instrumenten
- ✓ geen rekening houden met de manier waarop problemen/oplossingen worden voorgesteld (*Framing effect*), afkeer van verlies maakt dat eenzelfde situatie voorgesteld als winst wordt verkozen (Prospect theorie)

BESLUITVORMING WORDT BEDREIGD

FACTOREN EIGEN AAN ORGANISATIE EN EXTERNE FACTOREN

Oriëntatie/functie van de organisatie: hulp versus bescherming (Kedell, 2014)

Culturele overtuigingen

Actuele politieke en sociale discours (Font & Maguire-Jack, 2015)

Beschikbaarheid van hulp (bv. Niet-uithuisplaatsing bij toegang tot contextbegeleiding) (Fluke et al., 2010; Ten Berge, 1998)

BESLUITVORMING WORDT BEDREIGD

FACTOREN EIGEN AAN DIAGNOSTIEK

Niet helder welke factoren moeten onderzocht worden en welk gewicht ze moeten krijgen mbt de beslissing voor hulp (Bartelink et al., 2013; De Haan, 2003)

Er worden weinig (gestandaardiseerde) instrumenten gebruikt. Echter,

- ✓ instrumenten dragen bij aan een objectivering van oordeelvorming (Bell & Mellor, 2009) en verschaffen een norm/drempel/...
- ✓ geven sturing aan gegevensverzameling
- ✓ maken mogelijk betere uitspraken te doen over toekomstig gedrag van cliënten zoals bv. Recidive (AEgisdottir et al., 2006)
- ✓ Helpen om te communiceren met ouders en voorziet in gemeenschappelijk kader en eenheid van taal (Hodges, 2004)

Vaak wordt slechts feed-back informatie verzameld. Te weinig informatie wordt verzameld over mogelijk toekomstig functioneren en dynamische kenmerken zoals capaciteit tot verandering, leerbaarheid, ...

Onvoldoende informatie over veranderbare factoren (voorwerp van behandeling)

Onvoldoende zicht op protectieve factoren

OPTIMALISERING BESLUITVORMING

RICHTLIJNEN DIAGNOSTIEK

- ✓ Blijf gefocust op opvoeding in relatie tot de noden van het kind en in relatie tot gezin- en omgevingsfactoren
- ✓ Gebruik systematische procedures en procesmodellen (HGD, DC,)
- ✓ Gebruik modellen die aangeven welke factoren dan wel onderzocht moeten worden (balansmodel, framework for the assessment of children in need and their families, reunification framework, ...)
- ✓ Gebruik (gestandaardiseerde) instrumenten omwille van objectivering van oordeelvorming, ze geven een norm, sturen gegevensverzameling, voorzien in een gemeenschappelijk kader en eenheid van taal (Hodges, 2004)
- ✓ Verzamel info over toekomstig functioneren en dynamische kenmerken zoals capaciteit tot verandering, leerbaarheid, ...
- ✓ Verzamel informatie over veranderbare factoren (= voorwerp van behandeling)
- ✓ Heb zicht op protectieve factoren (vaak gemakkelijker te versterken dan verzwakken van risicofactoren)
- ✓ Gebruik als uitgangspunt 'goed genoeg ouderschap' en niet optimaal ouderschap

OPTIMALISERING BESLUITVORMING

RICHTLIJNEN DIAGNOSTIEK

Focus op opvoeding betreft (framework for the assessment of children in need and their families):

- ✓ basiszorg: ouders kunnen voorzien in fysieke behoeften van het kind en geschikte medische zorg
- ✓ zorgen voor veiligheid: ouders kunnen beschermen tegen gevaar of schade. Het gaat hierbij om oplopen van schade en van beschermen tegen contacten met mensen, die mogelijk gevaar kunnen opleveren voor het kind.
- ✓ emotionele warmte: ouders zorgen dat aan emotionele behoeften wordt voldaan en kunnen het kind het gevoel geven dat het speciaal gewaardeerd wordt en een positief gevoel over zijn raciale en culturele identiteit. Het kind kan veilige, stabiele en affectieve relaties met belangrijke volwassenen aangaan en ze zijn sensitief en responsief voor de behoeften van het kind.
- ✓ stimulatie: ouders het leren van een kind en intellectuele ontwikkeling promoten door aanmoediging en cognitieve stimulatie en promoten van sociale mogelijkheden. Dit kunnen zij doen door interactie, communicatie, praten en reageren op het kind, aanmoedigen, meedoen met spel van het kind, zorgen voor onderwijs en ervaren van succes.
- ✓ grenzen en regels: ouders stellen het kind in staat om eigen gedrag en emoties te reguleren.
- ✓ stabiliteit: ouders voorzien in een stabiele gezinsomgeving zodat het kind zich veilig kan hechten en optimaal kan ontwikkelen

BESLUITVORMING WORDT BEDREIGD

FACTOREN EIGEN AAN INDICATIE/BESLISSING

Ontbreken van eenduidige link tussen problematiek en hulpverleningsaanbod in (niet-mobiele/ambulante) jeugdhulpverlening (is wel aanwezig bij eenvoudige volwassenen of kindproblematieken) (Chor et al., 2012)

Onvoldoende kennis van de beslisser inzake beschikbaar hulpaanbod (Ten Berge, 1998)

Beslissers hebben/gebruiken weinig kennis over 'wat werkt' en hebben voornamelijk impliciete ideeën over werkzaamheid van een interventie (De Kwaadsteniet et al., 2010)

Beslissers kijken onvoldoende naar de toekomst en maken vnl. gebruik van feed-back informatie

Naarmate de problematiek ernstiger wordt wordt besluitvorming irrationeler en spelen normen en waarden van hulpverlener meer mee (Ten Berge, 1998)

Dit laatste impliceert de noodzaak om hulp te ordenen mbt aanbod, (on)mogelijkheden, ... Steeds nieuwe vormen van hulp bemoeilijken kennis over en ordening van het hulpaanbod

DYNAMISCHE BESLUITVORMING

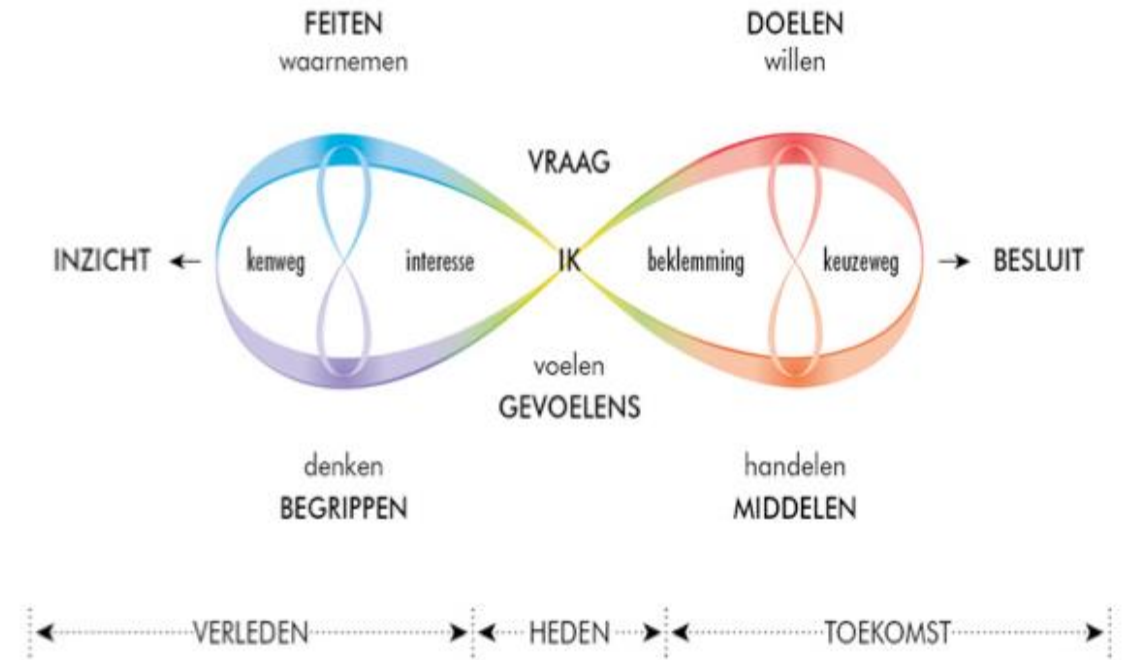
Aanleiding is de vraag en gevoel van verontrusting

Feiten (Diagnostiek) en verklaring (begrippen) leidt tot inzicht (kenweg)

Formulering van doelen en middelen resulteert in een besluit (keuzeweg)

Niet alleen welke zijn de noden NU, maar ook welke doelen willen we bereiken in de TOEKOMST en wat is daarvoor nodig

NIET alles is mogelijk en de toekomst wordt gemeten in kind-tijd

OPTIMALISERING BESLUITVORMING UITHUISPLAATSING

RICHTLIJNEN INDICATIE UITHUISPLAATSING

Uithuisplaatsing is aangewezen wanneer opvoedingsvaardigheden van ouders onvoldoende tegemoet komen aan de ontwikkelingsnoden van kinderen en ondersteuning zal deze situatie op korte termijn niet kunnen ombuigen. Kortom, het belang van het kind wordt geschaad door de ouders

Concreet betreft het situaties van kindermishandeling (inclusief getuige van geweld) zoals gebrek aan opvoedingsvaardigheden, niet aangepaste disciplineren, onrealistische verwachtingen, een tekort aan ondersteuning en stimulatie, ...

Deze situatie kan worden veroorzaakt:

- ✓ door problemen bij de ouders zoals een tekort aan opvoedingsvaardigheden, andere problemen van ouders (middelenmisbruik, psychische problematiek, eigen geschiedenis van misbruik en verwaarlozing, problemen met de partner, ...)
- ✓ door problemen in het gezin en omgeving zoals veiligheid van de omgeving, sociale isolatie, een gebrek aan stabiliteit in het gezin, ...
- ✓ door onvoldoende impact van hulpverlening maar eveneens een gebrekkige samenwerking
- ✓ ernstige gedragsproblemen en/of ontwikkelingsproblemen van kind, psychiatrische problematiek bij het kind, ...

OPTIMALISERING BESLUITVORMING UITHUISPLAATSING

RICHTLIJNEN INDICATIE UITHUISPLAATSING

Na een beslissing voor een uithuisplaatsing moeten vervolgens twee andere beslissingen worden genomen:

- ✓ waar zal het kind op korte termijn verblijven en wat is daarvoor nodig
- ✓ waar zal het kind op lange termijn verblijven en wat is daarvoor nodig

Richtinggevende principes:

- ✓ liefst in een gezin versus een groep (het eigen gezin is het ideaal) (Leloux-Opmeer, 2018)
- ✓ liefst zo weinig mogelijk restrictief versus erg restrictief (Leloux-Opmeer, 2018)
- ✓ liefst zo weinig mogelijk intensief (Leloux-Opmeer, 2018)
- ✓ overweeg meerdere opties tegelijkertijd (concurrency planning)
- ✓ vermijd een watevalstelsel

Noodzaak om hulp te ordenen mbt aanbod, (on)mogelijkheden, subsidiariteit, ... tov elkaar

PRINCIPES INDICATIESTELLING VORM UITHUISPLAATSING

ORDENING OP BASIS VAN (ON)MOGELIJKHEDEN AANBOD

Pleeggezin

- ✓ Vrijwilliger (niet-professioneel)
- ✓ Staan er veeleer alleen voor
- ✓ Hebben nog een ander job en zijn niet steeds beschikbaar voor het PK
- ✓ Beperkt in ruimte om opvoeding af te stemmen op PK
- ✓ Beperkte capaciteit voor opvoedingsstress en gezinsbelasting
- ✓ Beperkt methodisch/planmatig opvoeden
- ✓ Beperkte beschikbaarheid voor bio-ouders (tijd), minder kansen van gedeeld opvoeden
- ✓ Beperkte mogelijkheden om veiligheid voor zichzelf, gezinsleden en PK te garanderen

Tussenvormen?

Residentiele zorg

- ✓ Professioneel
- ✓ Team
- ✓ Dé job en continue beschikbaarheid
- ✓ Hebben als opdracht om opvoeding af te stemmen op kind
- ✓ Delen opvoedingsstress met team en sluiten na 8 u deur achter zich
- ✓ In principe mogelijkheid tot methodisch/planmatig opvoeden
- ✓ Steeds beschikbaarheid voor bio-ouders (tijd)
- ✓ Meer mogelijkheden tot gedeeld opvoeden
- ✓ Beperkte mogelijkheden om veiligheid voor zichzelf, gezinsleden en kind te garanderen

PRINCIPES INDICATIESTELLING VORM UITHUISPLAATSING

ORDENING OP BASIS KENMERKEN JONGEREN EN OUDERS

Pleeggezin

- ✓ Weinig gedragsproblemen
- ✓ Beperkte psychiatrische problematiek
- ✓ Minder domeinen van problematisch functioneren
- ✓ Geen crimineel gedrag
- ✓ Geen druggebruik
- ✓ Geen gevaar voor gezin en zichzelf
- ✓ Mogelijkheid tot leven in gezin (wederkerigheid, contact, hechting)
- ✓ Reageren op sturing correctie en feedback (begeleidbaar)
- ✓ Problemen voornamelijk ouderproblemen (minder kindproblemen)
- ✓ Beperkte hulpverleningsgeschiedenis
- ✓ Ouders kunnen aangestuurd worden

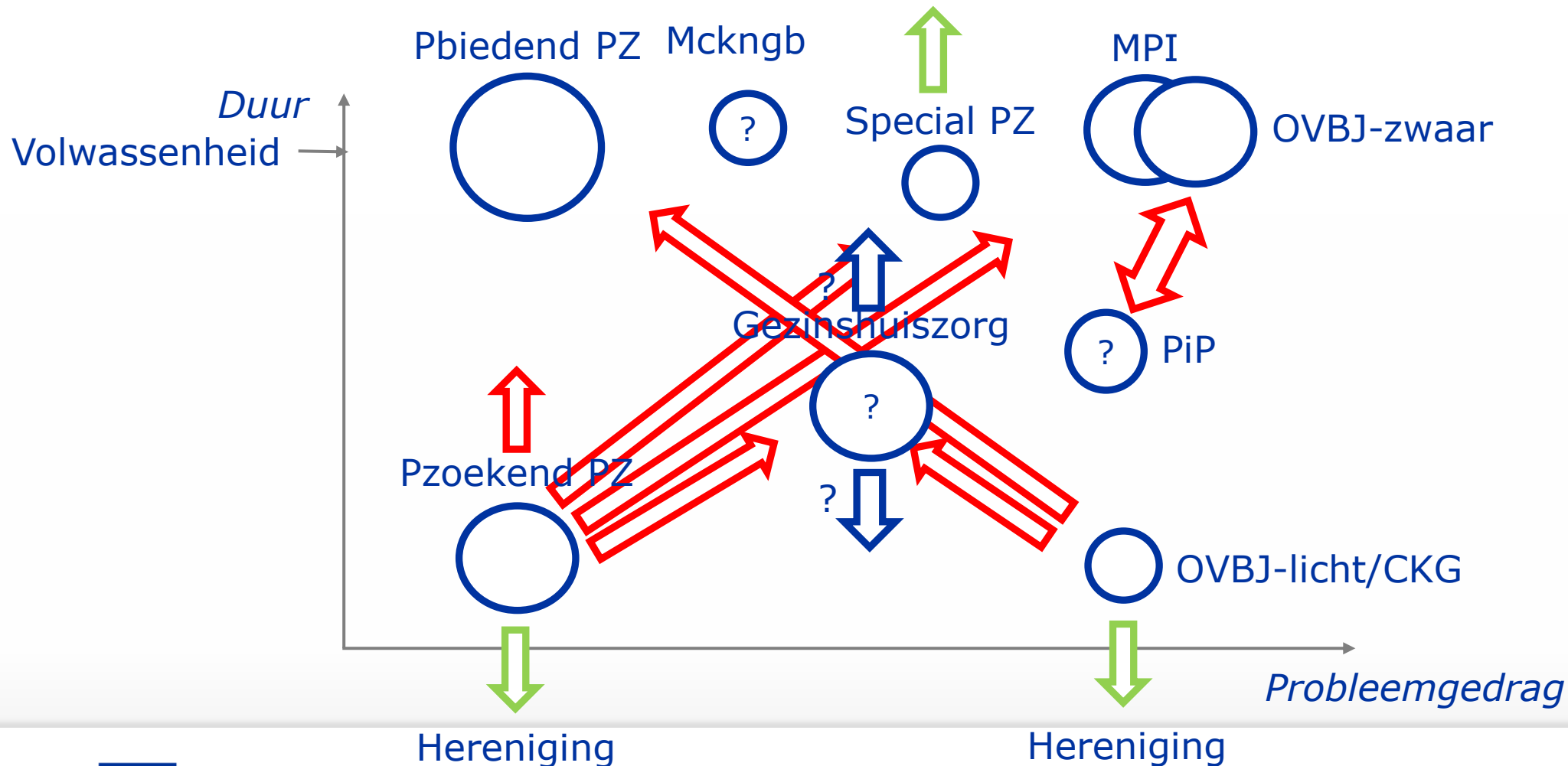
Tussenvormen?

Residentiele zorg

- ✓ Meer gedragsproblemen
- ✓ Psychiatrische stoornissen
- ✓ Meerdere domeinen van problematisch functioneren
- ✓ Matig crimineel gedrag
- ✓ Beperkt druggebruik
- ✓ Beperkt gevaar voor gezin en zichzelf
- ✓ Minder mogelijkheid tot leven in gezin (wederkerigheid, contact, hechting)
- ✓ Reageren minder op sturing correctie en feedback (begeleidbaar)
- ✓ Problemen ouderproblemen en kindproblemen
- ✓ Uitgebreide hulpverleningsgeschiedenis
- ✓ Ouders niet te sturen

MOGELIJKE ORDENING INZAKE DUUR EN INTENSITEIT

DISCUSSIE

- ✓ Indicatiestelling is een noodzakelijk maar moeilijke opdracht gebaseerd op beeldvorming
- ✓ Het betreft een beslissing over uitkomsten *in de toekomst*. Hierdoor wordt de beslissing gekenmerkt door risico en onzekerheid
- ✓ Beslissers hebben vaak een goed beeld van de problemen van het cliëntsysteem (*nu*)
- ✓ Toch nog ruimte voor verbetering mbt de diagnostiek (relevantie, betrouwbaarheid en validiteit) en risicotaxatie (toekomstig risico)
- ✓ Ruimte van verbetering mbt het besluitvormingsproces: wetenschappelijke kennis van aanbod en van wat werkt voor wie (uitkomsten)
- ✓ Dit probleem wordt versterkt door een gebrek aan uitkomstenonderzoek
- ✓ Hierbij moet worden opgemerkt dat wetenschappelijk verantwoord beslissen en het gebruik van interpretaties waarin subjectieve en niet-exacte informatie een rol spelen, niet strijdig zijn met elkaar (De Groot, 1961)

DISCUSSIE

- ✓ Een uithuisplaatsing is een zeer ingrijpende maatregel die slechts wordt gebruikt wanneer de belangen van het kind worden geschaad door de ouders.
- ✓ Het is echter moeilijk om een goed beeld te krijgen van het hulpverleningsaanbod in termen van
 - ✓ Mogelijkheden en onmogelijkheden
 - ✓ Ontwikkelingsbevorderend potentieel
 - ✓ Specialisme
 - ✓ Gewenste verblijfsduur in functie van het ontwikkelingsbevorderend potentieel
 - ✓ Bereidheid/mogelijkheden te werken met de ouders
 - ✓
- ✓ Hiervoor is een ideaaltypisch ordeningskader geschetst. Dit ordeningskader roept veel vragen op: Is dit werkbaar? Is het acceptabel voor het werkveld? Is de verhouding tussen de verschillende opvangvormen voldoende helder? Is deze verhouding gewenst?
- ✓ Een helder ordeningskader zou kunnen bijdragen aan een vermindering van de onzekerheid geassocieerd met het besluitvormingsproces

HET DENKEN MAG ZICH
NOOIT ONDERWERPEN.

VRIJE
UNIVERSITEIT
BRUSSEL